

Wrocław 21.06.2018 r.

Prof. zw. dr hab. Michał Post
Katedra Lingwistyki Aksjologicznej
Wyższa Szkoła Filologiczna
we Wrocławiu

Ocena rozprawy doktorskiej magister Eweliny Gawlik-Olszewskiej pt. *Studium akwizycji i metodyki nauczania struktur słownikowych poprzez pole leksykalne*

ZWIERZĘTA

Przedstawiona do oceny praca doktorska magister Eweliny Gawlik-Olszewskiej traktuje o akwizycji i nauczaniu słownictwa języka angielskiego na przykładzie pola leksykalnego ANIMALS i kilku innych związanych z nim leksykalnych pól. Autorka, co sama podkreśla w kilku miejscach rozprawy, jest przede wszystkim praktykiem z bogatym doświadczeniem dydaktycznym, uwiarygadniając w ten sposób zaproponowane w Rozdziale 5 recenzowanej pracy baterie ćwiczeń leksykalnych i instrumentów nauczania słownictwa. Jak podkreślam to dalej, w przedłożonej pracy Autorka z powodzeniem zintegrowała kwestie metodologiczne i praktyczne związane z nauczaniem słownictwa języków obcych.

Praca doktorska magister Eweliny Gawlik-Olszewskiej, licząca 342 strony, składa się ze wstępu, pięciu obszernych rozdziałów, zakończenia, bibliografii zawierającej grubo ponad 300 pozycji oraz aneksu. Obok prac teoretycznych i opisowych bibliografia zawiera także dużą ilość słowników. Chcę podkreślić, że bibliografia załączona do pracy jest w pełni reprezentatywna dla badanego przez Autorkę problemu.

Strukturę rozprawy oraz treść kolejnych jej części zdeterminowały przyjęte przez Autorkę poglądy na komponent leksykalny i jego zwartość. Należą do niego proste jednostki leksykalne (*cat*), złożone wyrażenia idiomatyczne i czasowniki frazowe (*come*

up, rain cats and dog), oraz skonwencjonalizowane powiedzenia i przysłowia (*when in Rome do as the Romans do*). Ten przyjęty przez Autorke podział środków leksykalnych jest jednym z możliwych, jednakże decyzja oparcia swojego badania na nim właśnie jest w pełni uzasadniona ze względu na jego szeroki zakres.

Podstawowa część tekstu recenzowanej pracy składa się łącznie z pięciu rozdziałów. Fundamenty teoretyczne rozprawy zawarte są w trzech pierwszych, obszernych rozdziałach (Rozdziały 1-3). Najogólniej ujmując, opisują one podstawy teoretyczne przeprowadzonego badania. Natomiast Rozdział 4 zawiera szczegółową analizę i opis słów należących do pola leksykalnego ANIMAL. Częścią rozprawy, która już bezpośrednio nawiązuje do problemu badawczego wyrażonego w tytule pracy, jest Rozdział 5, zawierający imponującą ilość ćwiczeń i metod nauczania słownictwa opatrzonych przez Autorkę obszernymi komentarzami i wyjaśnieniami.

Szerokie w swoim zakresie trzy pierwsze teoretyczne rozdziały zawierają przegląd poprawnie wyselekcjonowanych poglądów naukowych na temat leksykonu, akwizycji i metod nauczania słownictwa. W Rozdziale 1 Autorka, między innymi, podjęła próbę wyjaśnienia pojęcia ‘słownictwa’ i opowiedziała się za jego rozumieniem jako ‘obiekту dydaktyki na różnych poziomach i etapach nauczania języka obcego’, podziałów słownictwa języka naturalnego, etapach akwizycji słownictwa i sprawie właściwych z dydaktycznego punktu widzenia wyborów słownictwa do nauczania. Także celowości nauczania idiomów i przysłów jest rozważana w tej części rozprawy. To tylko niektóre zagadnienia z tego przebogatego w treści i dobrze udokumentowanego rozdziału. Uświadamia on czytelnikowi złożoność problematyki nauczania słownictwa języka obcego.

W Rozdziale 2 zreferowane zostały problemy związane z nauczaniem wieloelementowych, złożonych jednostek leksykalnych, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki nauczania idiomów. Omówione zostały szczegółowo ich cechy rodzajowe, ale dodatkowo także złożony temat nauczania idiomów w powiązaniu z poziomami zaawansowania w nauczaniu językowym. Związany z tym rozdziałem Rozdział 3 poświęcony został z kolei problematyce przysłów i wyzwania, jakie one stawiają nauczycielowi języków obcych. Autorka wypunktowała ograniczenia podejścia pasywnego, odrywającego idiomy od praktycznej strony życia, od życiowych kontekstów ich użytkowników.

Te bogate treści sprawozdawczych rozdziałów, zawierające też wiele krytycznych stwierdzeń, zostały przedstawiona przez Autorkę w sposób zwięzły,

klarowny i przyjazny czytelnikowi. Chcę podkreślić szeroki zakres omawianych spraw w trzech głównych sprawozdawczych rozdziałach oraz kompetentny ich wybór i omówienie w zakresie określonym przez wytyczony sobie cel badawczy. Przypomnę, że Ustawa wymaga, między innymi, aby praca doktorska wykazywała ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej. Magister Ewelina Gawlik-Olszewska ten warunek spełnia. Przedłożyła udaną rozprawę doktorską z dziedziny akwizycji i metodyki nauczania słownictwa staranie, obszernie i ze znanstwem zanurzając ją w istniejącej literaturze.

W kolejnej części rozprawy, Rozdziale 5, magister Ewelina Gawlik-Olszewska szczegółowo omówiła historię i semantykę słownictwa należącego do pola leksykalnego ANIMALS. Do realizacji wytyczonego zadania Autorka zastosowała model interpretacji zmian semantycznych w leksykonie, wcześniej rozwijany przez Promotora rozprawy, jego współpracowników i uczniów, charakteryzujący się znaczną mocą wyjaśniającą. Autorka umiejętnie go zastosowała, czego efektem jest wyczerpujący opis wyrazów języka angielskiego należących do wspomnianego pola semantycznego. Jest jednak pewne „ale”. Czy ta szczegółowa i mocno osadzona w słownikach diachroniczna analiza była faktycznie potrzebna Autorce do realizacji jej synchronicznych zamiarów? Czy analiza synchroniczna wybranego pola leksykalnego nie byłaby stosowniejsza? Jestem zdania, że ta perfekcyjnie przeprowadzona diachroniczna analiza znacznego słownictwa jest pewnym zgrzytem z punktu widzenia celu wytyczonego sobie przez Autorkę. Efekty jego realizacji czytelnik znajduje w rozdziale następnym.

Centralną częścią pracy jest Rozdział 6 zawierający własne, oryginalne propozycje dydaktyczne Autorki odnośnie do nauczania leksyki z pola semantycznego ANIMALS. Dokładniej mówiąc rozdział ten zawiera ponad 80 tzw. activities (ćwiczenia?) pogrupowanych wg. wcześniej przyjętej klasyfikacji na wyrazy proste, wyrazy wieloelementowe, idiomy, powiedzenia i przysłowia. Największą grupą, prawie 50 activities, stanowią propozycje do nauczania wyrazów prostych. Wszystkie activities zostały szczegółowo omówione, duża ich część bazuje na kombinacjach językowych i wizualnych elementów. Bez wątplenia wszystkie activities wywodzą się z bogatych doświadczeń dydaktycznych Autorki, jednakże brak jest w pracy informacji o zaplanowanych i przeprowadzonych przez Autorkę eksperymentach (mam nadzieję, że takie przeprowadziła). Na stronie 266 znalazłem tylko ogólną informację, że uczestnikami activities byli nastolatki w wieku 12-16 lat i uczniowie dorośli. Ta

informacja i same activities to zbyt mało, aby można było ocenić przydatność i efektywność propozycji Autorki. Możliwość odwołania się do konkretnych wyników uzyskanych w drodze eksperymentalnej dałaby czytelnikowi możliwość dokonania takiej oceny.

Teraz przedstawię kilka uwag dotyczących bibliografii i jej organizacji wewnętrznej. Stwierdziłem na początku recenzji, że bibliografia pracy magister Eweliny Gawlik-Olszewskiej jest w pełni reprezentatywna dla badanego przez Autorkę problemu. Nie jest pozbawiona jednak pewnych usterek. W przedłożonej rozprawie prymarne miejsce zajmują słowniki i encyklopedie (Dictionaries and Encyclopaedias, 58) i następnie inne prace nazwane dosyć nonszalancko jako Other works (165). I na koniec podręczniki (Course books, 120). Jestem zdania, że ta ogromna lista prac powinna być zorganizowana nieco inaczej. Biorąc pod uwagę ich różnorodność, tytuł całego zbioru opracowań powinien raczej brzmieć Bibliography. Obejmowałaby ona obecne słowniki i encyklopedie, następnie prace faktycznie cytowane (References) i jako odrębną część prace konsultowane (Works consulted). W trakcie lektury zauważyłem, że niektóre prace nie zostały przywołane w tekście pracy. Można spodziewać się, że takich przypadków jest więcej i że uzasadniają one oddzielenie prac faktycznie cytowanych od opracowań tylko konsultowanych a nie przywołanych w pracy. Moim zdaniem tak zorganizowana bibliografia zyskałaby i na przejrzystości i na informacyjności.

W trakcie lektury rozprawy nasunęło mi się parę pytań. Mają one po części charakter polemicznego, głównie jednak wynikają z ciekawości rozbudzonej w trakcie obcowania z pracą. A oto trzy z nich.

- Przedstawiająca poglądy na temat leksykonu, jego zwartość i struktury Autorka ograniczyła się do prac z dziedziny językoznawstwa stosowanego. Wydaje mi się, że przyjętą teorię pól leksykalnych należało odnieść do innych teorii leksykonu, językoznawstwa teoretycznego, np. pól asocjacyjnych, ram i scen czy schematów kognitywnych jako płaszczyzn integracji środków językowych w tym leksykalnych środków językowych.
- Jak zasygnalizowałem to wcześniej, nie jestem przekonany, że opis diachroniczny jest specjalnie przydatny na poziomach zaawansowania uwzględnionych przez Autorkę.- nastolatki i nieokreśleni dorośli. Być może jednak nie mam racji? Stąd moje pytanie, gdzie ten niewątpliwie potrzeby diachroniczny opis słownictwa może jednak być wykorzystany?

- Częścią wielu ćwiczeń zaproponowanych przez Autorkę są kolorowe rysunki, czyli język i obrazy, Czy nie należało odnieść się do już istniejącego nauczania multimodalnego? Na przykład w konkluzjach do rozprawy, czy też już we wprowadzeniu do niej?

* * *

Zanim sformułuje wniosek końcowy, chcę podkreślić jeszcze jedną zaletę recenzowanej pracy. Jesteśmy obecnie świadkami wprowadzania na uczelniach studiów o profilu praktycznym obok profilu akademickiego, który w wielu uczelniach jest „wygaszany”. Uczestnicząc w studiach i badaniach o profilu akademickim zadajemy sobie pytanie, jak mają wyglądać i jakie treści mają zawierać prace magisterskie doktorskie i może habilitacyjne na studiach o profilu praktycznym. Z tego punktu widzenia można uważać rozprawę magister Eweliny Gawlik-Olszewskiej za pionierską ilustrację doktoratu związanego ściśle z profilem praktycznym forsowanym obecnie w wielu uczelniach.

I wniosek końcowy. Pracę doktorską magister Eweliny Gawlik-Olszewskiej oceniam wysoko. W pierwszej kolejności, za jej oryginalną propozycję metodologiczną i praktyczną dla akwizycji słownictwa języka angielskiego. W drugiej kolejności, za rzetelny, szczegółowy i wyczerpujący opis wybranego materiału leksykalnego należącego do pola ANIMALS. W trzeciej kolejności, za przejrzystość i logiczność budowy, dzięki której z łatwością śledzi się argumentację i kolejne propozycje autorki. W konkluzji stwierdzam z przekonaniem, że recenzowana rozprawa doktorska spełnia warunki stawiane tego typu pracom przez Ustawę i jej Autorka powinna zostać dopuszczona do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Małgorzata